

ברכה על סוכר ושוקולד

הלכות פסוקות, הוצאת אהבת שלום, עמ' תעד

סוכר - קנה דידיה ודאי עץ הוא וכי נטעי ליה אינשי נמי אדעתא דסוכר נטעי לי ומברכין עליה בורא פרי העץ. סוכר נמי מברכין עליה בורא פרי העץ,

5 ולמאן נמי דפליג דאמר מברכין עליה בורא פרי האדמה לאו משום דסביר ליה דקנה לאו עץ הוא, אילא הכי סבירא ליה דאף על גב דעץ הוא, כיון דלאו פירא קא מפיק וקא אכלין פירא לא מיתמר לן בורא פרי העץ, דהא לאו פירא קא אכלין

רמב"ם ברכות ח:ה

10 (ה) הקנים המתוקים שסוחטין אותן ומבשלין מימיהן עד שיקפה וידמה למלח, כל הגאונים אמרו שמברכין עליו בורא פרי האדמה, ומקצת אמרו בורא פרי העץ. וכן אמרו שהמוצץ אותן קנים מברך בורא פרי האדמה. ואני אומר שאין זה פרי, ואין מברכין עליו אלא שהכל. לא יהיה דבש אלו הקנים שנשתנה על ידי האור, גדול מדבש תמרים שלא נשתנה, ומברכין עליו שהכל:

טור אורח חיים ר"ב:ט"ו

15 (טו) ועל הסוכרא כתב בה"ג בורא פרי העץ והרמב"ם ז"ל כתב קנים מתוקין שסוחטין אותן ומבשלין מימיהן עד שיקפו וידמו למלח כל הגאונים כתבו שמברך בורא פרי האדמה וי"א בורא פרי העץ וכן אומרים המוצץ אותן קנים מברך בורא פרי האדמה ואני אומר שאין זה נקרא פרי ומברכין עליהם שהכל לא יהא דבש של אלו הקנים שנשתנה ע"י האור גדול מדבש תמרים דלא נשתנה ע"י האור ומברכין עליו שהכל ואפשר להשיב על דבריו שאינו דומה לדבש תמרים שהתמרים הן פרי ונטעי להו אדעתא לאוכלם הלכך כשנשתנו נשתנית ברכתן מידי דהוה אכל הפירות שמברכים על משקין היוצאין מהם שהכל חוץ מהיין והשמן אבל אלו הקנים שאינן ראויין לאכילה ועיקר נטיעתן על דעת הדבש ודאי זה פריין ומברכין עליו בורא פרי העץ.

בית יוסף אורח חיים ר"ב:ט"ו

25 (כ) ועל הסוכרא כתב בה"ג בפה"ע כ"כ הרא"ש בפ' כיצד מברכין. והרמב"ם כתב בפ"ח קנים המתוקים וכו' ואני אומר שאין זה פרי וכו' נראה שהרמב"ם חולק על מה שאמרו שהמוצץ אותם קנים מברך בפה"א וכנגד זה כתב שאין זה נקרא פרי ומברכים עליהם שהכל וג"כ חולק על מה שאמרו שעל המים היוצאים מהם ונעשו סוכרא מברכין בפה"ע וכנגד זה כתב לא יהא דבש של אלו הקנים שנשתנה על ידי האור גדול מדבש תמרים וכולי:

ומה שכתב רבינו ואפשר להשיב על דבריו וכו' דברי טעם הם ואעפ"כ כיון דפלוגתא היא לברך שהכל עדיף דעל כולם אם אמר שהכל יצא:

30 כסף משנה

35 (ה) הקנים המתוקים וכו' – נראה לי שרבינו חולק על הגאונים בשתייהן וה"ק ואני אומר שאין זה פרי וכיון שכן המוצץ קנים האלו אינו מברך אלא שהכל ואפי' אם היינו מודים שהוא פרי והמוצץ אותם הקנים מברך בורא פרי העץ לפחות בסוקאר היוצא מהן לא יברך אלא שהכל לפי שלא יהיה דבש אלו הקנים וכו', והטור כתב בסי' ר"ב ואפשר להשיב על דבריו שאינו דומה לדבש תמרים שהתמרים הם פרי ונטעי להו אדעתא לאוכלם הילכך כשנשתנו נשתנית ברכתן מידי דהוה אכל הפירות שמברכין על משקין היוצאים מהן שהכל חוץ מהיין והשמן אבל אלו הקנים שאינן ראויים לאכילה ועיקר נטיעתן על דעת הדבש ודאי זה פריין ומברך עליו ב"פ העץ עד כאן לשונו. ואני אומר

שאלו היו קנים הללו נמצאים בארצות של הטור לא היה טוען כן שבמקום שנמצאים מוכרים מהם לאלפים ולרבבות למצוץ אותם והרי המים היוצאים מהם כשאר מי פירות :

תשובות הרדב"ז ברכות ה 40

(ה) שאלת ממני אודיעך דעתי על מה שהשיג הטור על הרמב"ם ז"ל שכתב וז"ל: שלא יהיה דבש אלו הקנים שנשתנה ע"י האור גדול מדבש תמרים שלא נשתנה ע"י האור ומברכין עליו שהכל ע"כ. והשיג עליו הטור שאינו דומה לדבש התמרים שהם פרי ונטעי להו אדעתא לאכלם הילכך כשנשתנו נשתנית ברכתו מידי דהוה אכל הפירות שמברכין על המשקין היוצאין מהם שהכל חוץ מן היין והשמן אבל אלו הקנים שאינם ראויים לאכילה ועיקר נטיעתן על דעת הדבש ודאי זה פריין ומברכין עליהם בורא פרי העץ ע"כ.

תשובה: בעל הטורים לא ראה מימיו הקנים שלא היו נמצאים בארצו והרב ז"ל חבר חיבורו במצרים אשר שם גדלים אלו הקנים יותר מכל העולם ונטעי להו לדעת הדבש ולמוץ אותם כאשר הם וזורקין את הקליפות כאשר עושין בכל הפירות שזורקין את הפסולת ואוכלין את האוכל ובין כך ובין כך לדעת המים היוצאים מהם נטעי להם ופשיטא דמברך עליו שהכל ולא הוצרך הרב ז"ל לטעם זה אלא לאחר שנתייבש ונעשה סוכר כעין פרי ולזה נתן טעם שלא יהיה זה שעיקרו מים וסופו דבש גדול מתמרים שעקרן פרי והיה ראוי ללכת אחר עיקרו ולברך בורא פרי העץ ואפילו הכי מברכין עליו שהכל וכ"ש זה שתחלתו משקה. ולענין מחלוקת הגאונים יש מקומות שהקנים מחליפין שנה ראשונה ושנייה ולא עוד ולפיכך מברכין עליהם בורא פרי האדמה ויש מקומות שמחליף הגזע שלהם עד ג' שנים וכן הוא במצרים ולפיכך מברכין עליהם בורא פרי העץ והרב ז"ל נסתלק מזה המחלוקת כי תחילתו מים צלולים וסופו מים קרושים ע"י האור. ולענין אם נוהג בהם ערלה כבר הארכתי בתשובה אחרת עיי"ש.

שולחן ערוך אורח חיים ר"ב:ט"ו

(טו) על הסוקאר מְבַרְךָ שְׁהַלְלֵךְ וְכֵן הַמוֹצֵץ קְנִים מְתוּקוֹת שְׁהַלְלֵךְ.

משנה ברורה אורח חיים ר"ב:ט"ו 60

(עג) על הסוקאר – פ"י שבארצותם גדלים קנים מתוקין וסוחטין אותם ומבשלין מימיהם עד שיקפה וידמה למלח [רמב"ם]:

(עד) שהכל – דלא עדיפי מדבש תמרים דחשבינן ליה רק כזיעה בעלמא וברכתו שהכל וכ"ש בזה שנשתנו ע"י הבישול [רמב"ם]:

(עה) וכן המוצץ – פ"י שמוצץ קני הסוקר בעצמם: 65

(עו) שהכל – ג"כ מטעם הנ"ל דהא הקנה בעצמו הוא עץ בעלמא וא"א לאוכלו אלא שיש בו מתיקות וא"כ לא עדיף המוצץ את המתיקות מהעץ מאלו סחט את הזיעה הזאת ושתאו. וכתב בח"א דה"ה הלועס שורש שקורין לאקעריץ ג"כ אין מברך אלא שהכל דגם הוא עץ בעלמא אלא שיש בו טעם מתוק. ודע דאף שהשו"ע סתם לדינא דעל הסוקר ועל הקנים ברכתו שהכל באמת יש בזה דעות בין הראשונים כמו שמובא בטור וב"י ומספיקא פסק לברך שהכל דבזה יוצא בדיעבד לכו"ע ואולם בדיעבד אם בירך בפה"ע או בפה"א יצא וכן בצוקער שלנו שנעשה מבוריקע"ס ג"כ יש לברך לכתחלה שהכל ובדיעבד אם בירך בפה"א יצא וכמו שבארתי הכל בבה"ל עיי"ש:

ביאור הלכה אורח חיים ר"ב:ט"ו

(טו) על הסוקר – הוא לשון הרמב"ם והטור השיג עליו דלא דמי לדבש תמרים דאין התמרים עומדים בעיקרם לכן משא"כ בזה שהקנים עומדים בעיקרם לסחיטת הסוקאר א"כ הוי להו 75

כזיתים וענבים שהפרי היוצא מהם הוא כמותם והב"י כתב עליו דדברים של טעם הם אלא
 לחומר טוב לחוש לדעת הרמב"ם שמברך על הכל שהכל דבזה יוצא לכו"ע אכן בכ"מ חזר בו
 וכתב דהטור לא ראה מעולם אותם קני הצוקער ובאמת בארץ מצרים ששם גדלים אותם הקנים
 נמכרים לאלפים למצוץ אותם בפה וא"כ אין עיקרם דוקא לסוחטם ולעשות מזה צוקער ולהכי אף
 שחטם לא עדיפי משאר מי פירות שאינם אלא זיעה [כן הוא קוטב כוונתו דלא כט"ז וכבר
 השיגוהו האחרונים] וכן השיגו הרדב"ז לטור בהשגה זו אלא דבאמת אם זהו עיקר טעם הרמב"ם
 א"כ הא תינח הצוקער בעצמו אינו אלא רוטב כשאר מי פירות אבל לפ"ז הי"ל להרמב"ם להחליט
 לברך בפה"ע או בפה"א על הקנים בעצמם כשמוצצים אותם ופשטות לשון הרמב"ם משמע
 דהקנים לא עדיפי מהצוקער בעצמם ותו דבעיקר הדבר בודאי צדקו דברי הטור דעיקר פרי קנים
 האלו הוא הצוקער שעושים ממנו שהוא דבר חשוב ולא משגחינן במה שכמה אלפים מוצצים בפה
 את העץ בעצמו דאינו אלא הנאה כל שהוא ודבר טפל ובודאי עיקר נטיעתו הוא ע"ד הצוקער וכן
 מבואר באמת בבה"ג בעצמו וז"ל סוכר קנה דיליה ודאי עץ הוא וכי נטעי ליה אנשי ודאי נמי
 אדעתא דסוכר נטעי ליה וכו' [ומה שכתב נמי פשוט דקאי על מה שאמר בתחלה דודאי עץ הוא
 וע"ז קאמר דגם נטיעתו הוא עיקר להסוכר] וכ"כ האשכול דנטיעתו הוא אדעתא דסוכר וכ"כ
 הרי"א"ז בהלכותיו לדבר פשוט דרק אדעתא דצוקער נטעי ליה וכן הוא ג"כ דעת הגר"א בביאורו
 שדחה דברי הכ"מ אלא דטעם הרמב"ם הוא באמת פשוט מאד לענ"ד דהא בבה"ג גופיה איתא
 דחיה לדעה קמייתא וז"ל סוכר וקניא דסוכר בפה"א ולא משום דס"ל דקנה לאו עץ הוא אלא
 הכין סבירא להו דאע"ג דעץ הוא כיון דלאו פירי קמפיק ולא פירי קאכלינן לא מתאמר לן בפה"ע
 אלא בפה"א מידי דהוי אשותא דפרחא עכ"ל בה"ג [ודבריו אלו אשתמיטתיה מהרדב"ז שכתב
 דפלוגותיהו הוא משום דאית בהו כמה שאין מחליפים גזעם כ"א שתי שנים ואית בהו דמחליפים
 גזעם ג' שנים עי"ש] והרמב"ם סובר דבודאי הסברא הוא כדעה שניה [ולאות שכתב שכל הגאונים
 סוברים דברכתו בפה"א] אלא דס"ל דלאו פרי הוא כלל ומטעם הבה"ג הנ"ל ואין לברך גם בפה"א
 ולא דמי לשותא דפרחא דעכ"פ אוכלין אותם משא"כ בזה שא"א לאוכלו אלא למצוץ את הטעם
 המתוק ובכי האי גוונא לא מצינו בש"ס דליבריך ע"ז ברכת הפרי וזהו כונת הרמב"ם שכתב שאין
 זה נקרא פרי ולפ"ז לא שייך דין זה כלל לשלקות שהמים היוצאין מהם כמותם וכן למי שריית
 פירות להרא"ש בסעיף י' דבכולהו יש פרי משא"כ בזה שאיננו פרי כלל אלא עץ שא"א לאוכלו אלא
 שיש בו טעם מתוק ולפיכך אין לברך על הסוקאר וכ"ש על העץ בעצמו אלא שהכל. אלא דלפ"ז
 בצוקער שלנו שנעשה מן ירקות שקורין בוריקע"ס וא"כ אף אם נימא דלא תלוי במי שלקות
 שהמים כמוהם דזהו אפשר דוקא במבשל שלקות ולא בשנעשה דבר חדש מהשלקות כבנידון דידן
 אבל עכ"פ לא גרע משאר מי פירות שיצאו ע"י בישול דלהרא"ש מברך כעל פירות וגם הרשב"א
 מודה דהא איהו לא פליג אלא משום שאין דרכן של פירות אלו להוציא משקים אלא אוכלין אותם
 בעין ובנידון דידן כו"ע יודעין שזורעין אלפי שדות רק בשביל זה וגם הירקות הוא מין מיוחד
 שנקראים בוריקעס מתוקים שעומדים העיקר רק להוציא מהן צוקער א"כ ליבריך על הצוקער
 בפה"א כמו על הבוריקעס בעצמם ואין לנו טעם בזה לברך שהכל אלא לפי סברא השניה שזכר
 הרמב"ם והוא מפני שמשנתנים ע"י האור וס"ל להרמב"ם דלא תקנו ע"ז ברכת הפרי שממנה יצא
 כיון שאין ניכר כלל לעין אדם שמפרי או מירק פלוני יצא דבר זה שהרי הוא עכשיו כחתיכת מלח
 ואין לברך בכגון זה אלא שהכל. והנה לענין דינא אף שהרבה מהראשונים [והם הבה"ג בדעה
 קמייתא והר"ח והתוספות והרא"ש והמרדכי והטור והר"מ] דעתם דיש לברך בפה"ע על הצוקער
 הנעשה מהקנים וכן ג"כ דעת כמה אחרונים [הב"ח וט"ז והגר"א] דמעיקר הדין הוא כהבה"ג

115 וסייעתו הנ"ל מ"מ למעשה בודאי יש לנהוג לכתחלה כדעת השו"ע שפסק כהרמב"ם דמברך שהכל
 בזוה הלא יוצא לכו"ע וכמשי"כ בב"י ובב"ח וכן העתיקו כמה אחרונים למעשה. ואף על הצוקער
 שלנו שנעשה מבוריקעס נהגו העולם ג"כ לברך שהכל ונראה דסמכו בזה על דעת הרמב"ם
 וכסברתו משום שנשתנה ע"י האור אך בדיעבד אם בירך בפה"א על צוקער שלנו או על צוקער של
 קנים בין בפה"ע או בפה"א יצא [וכן משמע מלבוש וא"ר והגר"ז] דהנה הראשונים הנ"ל שהזכרתי
 120 ס"ל לברך בפה"ע על הצוקער של קנים ויש עוד כמה ראשונים דס"ל דמברך עליהן בפה"א היינו
 תר"י והריא"ז בהלכותיו ע"ש והכל בו וגם הרמב"ם כתב שכן הוא דעת כל הגאונים [אלא שהוא
 חלק עליהם] וגם בלא"ה אם בירך על פה"ע פה"א יצא. ותמיה על הט"ז שיעץ לצאת מספיקא
 שיקח פה"ע ויכוין לפטור בברכתו על הצוקער ותימה אמאי לא חשש לשיטת כל הני רבוותא הנ"ל
 דס"ל דברכתו רק בפה"א ולפי"ז אפילו בדיעבד לא יצא לדעת כל הני גדולים ויותר טוב היה לו
 ליעץ אף לסברתו דהעיקר כדעת הטור שיברך בפה"א דיוצא בזה בדיעבד אף לדעת הרא"ש והטור
 125 וכן דחה הא"ר את דברי הט"ז. ודע דלענין מוצץ קני צוקער יש ג"כ דעות בפוסקים אם שהכל או
 פה"ע או פה"א וע"כ לכתחלה יש לברך שהכל כדעת השו"ע ובדיעבד אם בירך פה"ע או פה"א יצא :

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן צא

ב. ברכה על אכילת שוקולד וקקאו.

130 בענין שוקולד שנהוג לברך עליו שהכל, נו"נ בזה עם גדולי תורה, דבשלמא על משקה של קקאו
 ניחא מה שמברכין שהכל כמבואר בשע"ת סי' ר"ב ס"ק י"ט, אבל שוקולד הרי הוא ממש אוכל
 גמור ומבואר להדיא בשו"ע או"ח סי' ר"ג סעי' ז' שעל "בשמים שחוקים ומעורבים עם סוכר
 הבשמים עיקר ומברך עליהם כדין ברכת אותם בשמים" ועי' במג"א סי' ר"ב ס"ק י"ח שכתב דכיון
 שהדרך הוא לכתוש ולשחוק הרי הם חשובים כקיימי במילתייהו, וא"כ הרי גם קקאו דרך
 135 אכילתם רק ע"י כיתוש וריסוק ויש לברך ע"ז בפה"ע =בורא פרי העץ= אם הקקאו הוא עיקר
 וכ"ש כשהוא רוב, והפליאה היא ביותר על אחינו הספרדים שנהגים כהמחבר /או"ח/ בס"י ר"ב
 סעי' ז' לברך בפה"ע גם על תמרים שנתמעכו ונשתנה צורתן. וחשבתי לומר דכיון שהקקאו עצמו
 אינו נאכל כלל כמו שהוא לא חי ולא מבושל ועומד כרגיל להתערב עם דברים אחרים באופן שהוא
 רק מיעוט, ולכן אפשר דאפי' בכה"ג שאינו מיעוט אבל כיון שאינו ראוי לאכילה אלא ע"י תיקון
 140 ותערובת עם דברים אחרים אפשר דאין זה כ"כ חשוב ואף שדרך אכילתו תמיד ע"י ריסוק אפי"ה
 מברכין ע"ז שהכל, ולא דמי לשמן דאם חושש בגרונו ונותן שמן הרבה לתוך אניגרון שמברך עליו
 בפה"ע אף על גב דבשום ענין אחר לא משכחת דמברכין עליו בפה"ע כמבואר בריש פרק כיצד
 מברכין, דשאני שמן שלא נשתנה ממה שהיה קודם משא"כ קקאו שהוא פרי כזה אשר כמו שהוא
 אינו נאכל וגם צריך כיתוש וריסוק עד שנהפך לדבר אחר לכן מברכין שהכל, אך עדיין תמוה שהרי
 145 מבואר שגם על אינגבע"ר /קנמון/ שחוקים שאוכלים עם צוקער מברכים שפה"ע /בפה"ע/ כמו"ש
 הט"ז וכן הוא במשנ"ב סי' ר"ב ס"ק מ"ד אף על גב שגם אינגבע"ר אינו נאכל כלל אלא ע"י שחיקה
 ונטפל לדברים אחרים ממש כמו קקאו ולכן צע"ג. ועכ"פ אותם שמערבים קקאו עם סוכר יחד
 ואוכלין נראה שאם הרוב הוא קקאו צריכים ודאי לברך בפה"ע שהרי לא נהפך לדבר אחר ודומה
 ממש לאינגבע"ר וכדומה.